

JUODASIS ČIURLYS (lot. *Apus apus*)

APIE MANE

Paplitimas: migruojanti, plačiai paplitusi, perinti Lietuvoje paukščių rūšis.

Žiemovietė: Afrika.

Išvaizda: kūno ilgis siekia 16–18 cm, paukštis sveria apie 33 g. Atstumas tarp išskleistų sparnų galų siekia 42–48 cm. Kūnas ištisai juodai rusvas, balsva tik gerklė. Jaunikliai dar juodesni už suaugusius, tik jų pagurklis baltesnis, kakta šviesi, o sparnų dengiamosios plunksnos balsvai dryžuotos. Patelės nuo patinų išvaizda praktiškai nesiskiria.

Grįžimo ir išskridimo laikotarpis: Lietuvoje aptinkamas gegužės–rugpjūčio mėnesiais.

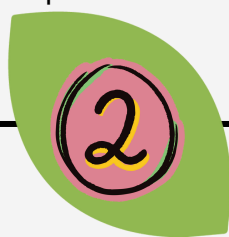
Gyvenimo būdas: skrajūnai, didžiąją gyvenimo dalį praleidžia ore. Jie niekada nenusileidžia ant žemės, nes trumpos kojos, kurių visi 4 pirštai atgręžti priekin, neskirti vaikščioti. Netgi netyčia nukritęs ant žemės čiurlys nebegali atsispirti ir pakilti, todėl jiems reikia padėti – tereikia čiurlį pamėtėti į orą ir paukštis kuo sėkmingiausiai nuskrenda. Kita išskirtinė šių paukščių savybė, jog vasaros metu atšalus orams, kuomet čiurliai sunkiai sumedžiotų pakankamą skraidančių vabzdžių kiekį, čiurlių kūno temperatūra taip pat nukrenta, kaip tai nutinka šikšnosparniams žiemos metu, stipriai sulėtėja jų medžiagų apykaita, o paukščiai plyšiuose praleidžia „miegodami“ iki temperatūros atšilimo. Taip pat elgiasi ir lizduose esantys jaunikliai, kurie, atšalus orams, taip pat nesimaitina ir yra nugrimzdę į „miego būseną“.

Lizdavietės: Lietuvoje ir kituose lygumų kraštuose, kuriuose nėra kalnų, aukštų akmenuotų skardžių ar uolų šie paukščiai apsigyvena arčiau žmonių, jų namų sienose esančiose nedidelėse ertmėse ir plyšiuose, ar angose. Tad daugiaaukščiai pastatai per daugelį metų tapo bene pagrindiniais čiurlių „namais“. Palyginti nedidelė perinčių porų dalis perėjimui pasirenka atvirose vietose augančių didelių medžių dreves, geninių paukščių iškaltus uoksus ar žmogaus iškeltus inkilus. Todėl pavieniai paukščiai yra pastebimi ir žmogaus neapgyvendintose vietovėse. Tačiau didesnioji rūšies populiacijos dalis mūsų krašte yra susijusi su aukštais pastatais, tiksliau, juose esančiais plyšiais.

Pavojai: Gamtoje priešų jie praktiškai neturi. Dalis šių paukščių susižaloja ar žūsta atsitrenkę į laidus, pastatų stiklus, vėjo elektrinių sparnuotes ar kitas, sunkiau pastebimas kliūtis. Perintys tėvai ar jaunikliai kartais tampa kiauninių žvėrelių aukomis. Po stiprių audrų ir liūčių ant žemės nusileidę paukščiai nesugeba pakilti ir taip žūva.

Žmogaus įtaka čiurlių populiacijai: žmogus, net ir to nesiekdamas, sugeba pridaryti daug žalos šiems padangių skrajūnams. Vienas iš tokių veiksmų yra senų pastatų renovacija, t. y. pastatų atnaujinimas (modernizavimas). Renovacijos metu yra ne tik užsandarinami visi plyšiai bei angos, bet neretai yra užmūrijami ir čiurlių jaunikliai ar net suaugę paukščiai, kurie labai kantriai tupi ant šildomų kiaušinių ir nebėga net angų sandarinimo metu. Taip paukščiai užmūrijami gyvi tiesiogine prasme ir pasmerkti mirti kančiose iš bado ir troškulio.

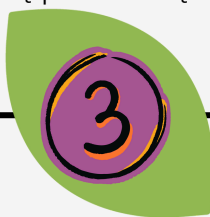
Galimybė prisidėti prie populiacijos išsaugojimo: siekiant išsaugoti jų dabartines perimvietes daugiabučiuose namuose, Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa suteikia galimybę lengvatinio kredito lėšomis finansuoti čiurlių ir (ar) kitų paukščių rūšies reikalavimus atitinkančių dirbtinių lizdavičių įrengimą. Tai svarbus sprendimas darantis įtaką šių paukščių populiacijos išsaugojimui, suteikiantis galimybę suartinti žmogų su gamta ir leidžiantis įgyvendinti daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą ne tik siekiant klimato kaitos švelninimo, bet ir nedarant papildomos žalos patiems paukščiams.

APIE FINANSAVIMĄ

Čiurlių ir (ar) kitų paukščių rūšies reikalavimus atitinkančių dirbtinių lizdavičių įrengimas finansuojamas lengvatinio kredito lėšomis atnaujinant (modernizuojant) daugiabučius namus pagal Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programą. Lizdavičių įrengimui finansavimas numatytas įsigaliojus Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programos pakeitimui t. y. nuo 2022 m. lapkričio 25 d.

Lengvatinis kreditas lizdavičių įrengimui skiriamas butų ir kitų patalpų savininkams, kurie įgyvendina daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektą, taip pat butų ir kitų patalpų savininkams, kurie projekto įgyvendinimo eigoje priima sprendimą tikslinti parengtą investicijų planą ir šią priemonę įtraukia į įgyvendinamų kitų priemonių sąrašą.

ŽINGSNIAI

- **Įvertinti**, ar planuojamame atnaujinti (modernizuoti) daugiabutyje yra čiurlių ir (ar) kitų paukščių rūšies lizdavičių;
- **Rengiant investicijų planą**, įtraukti čiurlių ir (ar) kitų paukščių rūšies reikalavimus atitinkančios dirbtinės lizdavietės įrengimo priemonę;
- Daugiabučio namo savininkams pasirinkus įgyvendinti priemonę, projektinius sprendinius dėl dirbtinių lizdavičių įrengimo **parengia techninį darbo projektą** rengiantis projektuotojas, atsižvelgdamas į pastato tipą ir architektūrą;
- **Informuoti statybos rangovą**, kad statybos rangos darbai organizuojami ir planuojami atsižvelgiant į čiurlių grįžimo į lizdus ir perėjimo laikotarpį, tuo laiku būti atlikus statybos rangos darbus prie lizdavičių arba nevykdant statybos rangos darbų, arba vykdant kitus objekte numatytus statybos rangos darbus.

ATSAKOMYBĖ

Jeigu yra nustatoma, kad atnaujinant (modernizuojant) daugiabutį namą, t. y. atliekant statybos rangos darbus yra **sunaikinamos čiurlių ir (ar) kitų paukščių rūšies lizdavietės**, nužudomi paukščiai ar jų jaunikliai ir (ar) sunaikinami paukščių kiaušiniai, fiziniam ar juridiniam asmeniui už tokių veikų yra taikoma Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 303 straipsnyje numatyta administracinė atsakomybė ir numatyta sankcija, kurios dydis yra **nuo 100 Eur iki 1000 Eur** (už pirmą kartą padarytą veiką). Taip pat yra nustatoma **saugomoms rūšims ir jų buveinėms** padaryta žala ją apskaičiuojant pagal Saugomoms rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodiką, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. D1-621 „Dėl Lietuvos saugomoms rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“. Nustatytas **bazinis tarifas už sunaikintą juodąjį čiurlį** (*Apus apus*), **jo kiaušinį ar jauniklį** yra 15 Eur, o **už sunaikintą jo lizdą** – 30 Eur.

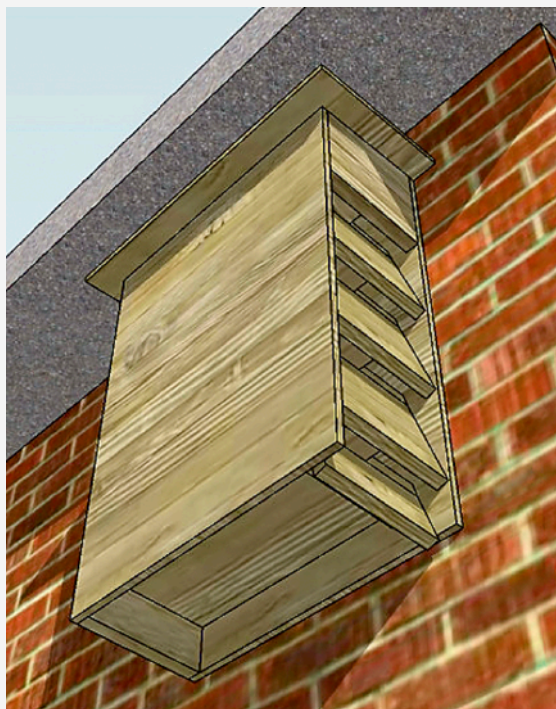
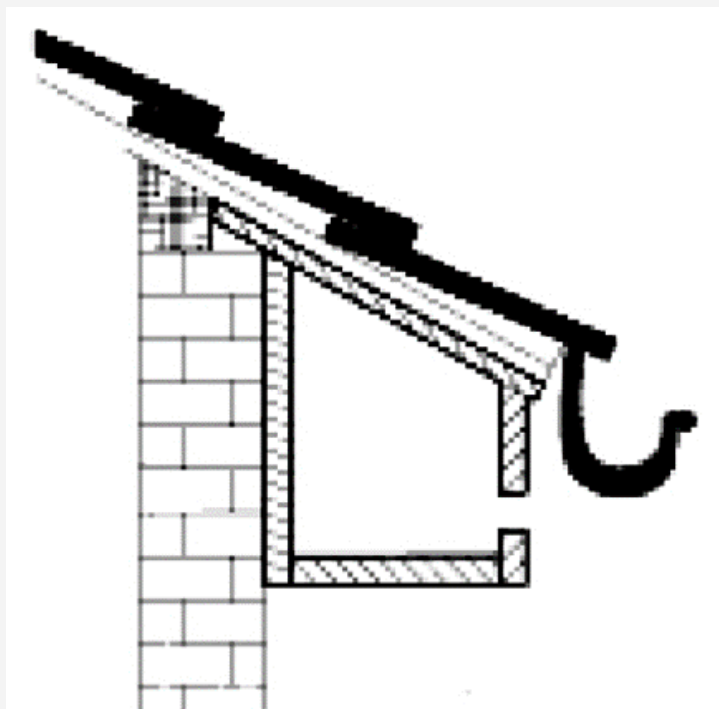
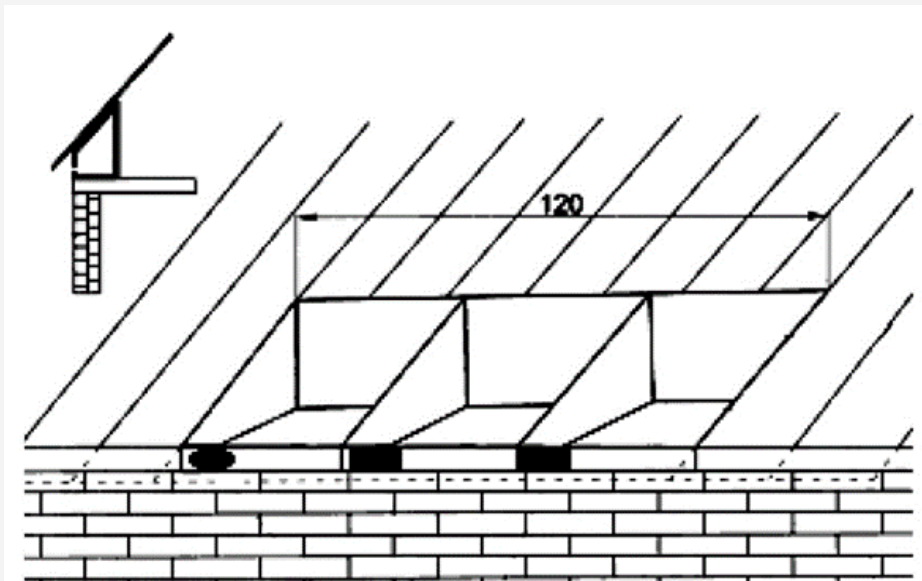
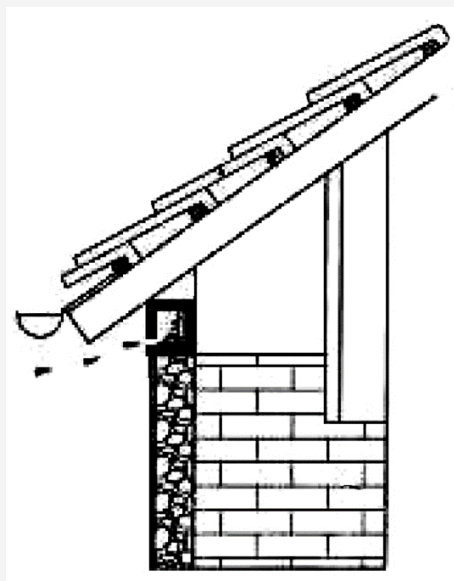
„Daugiabučio namo savininke,
nelik abejingas, priimk sprendimą išsaugoti mano
namus ir vaikus“

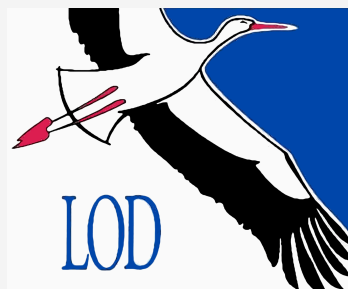
REKOMENDACIJOS

- **Įrengiant alternatyvias lizdavietes** reikia siekti, kad jos būtų kiek įmanoma arčiau (mažiausiu atstumu) buvusių perėjimo vietų – čiurliai labai prisirišę prie perėjimo vietų;
- Būtina pasirūpinti, kad **prie lizdavietės paukščiai galėtų patogiai priskristi iš įvairių pusių** (tik iš viršaus gali nebūti patogaus būdo paukščiui priskristi);
- Stengtis **lizdavietes įrengti kuo aukščiau** (pageidautina ne mažiau kaip 4 m aukštyje);
- **Pageidautina, kad lizdavietė būtų pavėsyje** – ne saulės atokaitoje (pavyzdžiui, po stogu, gegnėmis ir pan.);
- **Valyti lizdaviečių nebūtina**, tačiau inkilo tipo lizdavietės turi būti gerai pritvirtinamos, nes bus naudojamos daug metų;
- Siūloma **greta įrengti kelias lizdavietes arba „daugiabučius“ inkilus**, nes ši rūšis pirmenybę teikia kolonijinio tipo lizdavietėms.
- siūlomi būdai, kaip įrengti lizdavietes čiurliams.

ČIURLIŲ LIZDAVIEČIŲ GALIMI VARIANTAI

REKOMENDACIJAS PARENGĖ:

Čiurlių nuotraukų autorius – Selemonas Paltanavičius;
Čiurlių lizdaviečių nuotraukos iš LOD archyvų.

